

Mawzu: << Milliy Térrétoriylík Aptonomiye Qanuni >> [\[Bu Betni Bésip Chiqirish\]](#)

Aptor: TarimDadxah Waqt: 2009-3-10 09:15 Mawzu: << Milliy Térrétoriylík Aptonomiye Qanuni >>

*

Jungxua Xelq Jumhuriyitining Milliy Térrétoriylík Aptonomiye Qanuni

1984 -Yil 5 - aying 31 - küni 6 - nöwetlik memliketlik xelq qurultiyining 2 - yighinida maqullan'ghan. 2001 - Yili 2 - aying 28 - küni 9 - nöwetlik memliketlik xelq qurultiyi da'imiyy komitéti 20 yighinining” jungxua xelq jumhuriyitining milliy térrétoriylík aptonomiye qanunigha tüzitish kirküzüsh toghrisidiki qarar “ igha asasen tüzitildi

1 - Bab Omumiy Prinsip

1 - Madda jungxua xelq jumhuriyitining milliy térrétoriylík aptonomiye qanuni jungxua xelq jumhuriyitining asasiy qanunigha asasen tüzüldi.

2 - Madda az sanliq milletler topliship olturaqlashqan jaylarda térrétoriylík aptonomiye yolgha qoyulidu.

Milliy aptonomiyilik jaylar aptonom rayon, aptonom oblast, aptonom nahiye dep ayrilidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning hemmisi jungxua xelq jumhuriyitining ayrilmas qismi.

3 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarda aptonomiye organliri tesis qilinidu, aptonomiye organliri döletning bir derijilik yerlik hakimiyet organliridur. Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri démokratiye - merkezleshtürüsh tüzümi prinsipini yolgha qoyidu.

4 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri asasiy qanunining 3 - bab 5 - pargrafida belgilen'gen yerlik dölet organlirining xizmet hoquqini yürgüzidu, shuning bilen bille asasiy qanunda we mushu qanunda hem bashqa qanunlarda belgilen'gen hoquq da'irisi boyiche aptonomiye hoquqini yürgüzidu, döletning qanun we siyasetlirini öz jayining emeliy ehwaligha qarap ijra qilidu.

Aptonom oblastlarning aptonomiye organliri teweside rayon, nahiye, bar sheherlik yerlik dölet orginining xizmet hoquqini yürgüzidu, shuning bilen bille aptonomiye hoquqini yürgüzidu.

5 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri döletning birlikini qoghdishi, asasiy qanun we qanunlarning shu jayda ri'aye qilinishi we ijra qilinishigha kapaletlik qilishi shert.

6 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri her millet xelqining küchni merkezleshtürüp sotsiyalistik zamaniwilashturush qurulushi élip bérishigha rehberlik qilidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri öz jayining ehwaligha qarap, asasiy qanun we qanunlarga xilapliq qilmasliq prinsipi اساسida, alahide siyaset we janliq tedbir qollinip, milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisad, medeniyet qurulushi ishlirining tereqqiyatini tézlitishke hoquqluq.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri dölet pilanining yétekchilikide, emeliyetni اساس qilip, emgek ünümdarliqi we iqtisadiy ünümnü üzlüksiz östürüp, ijtimai'iy ishlepchiqirish küchlrini rawajlandurup, milletlarning maddiy turmush sewiysini peydinpey östüridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri milliy medeniyetning ésil en'enlirige warisliq qilip we uni jari qildurup, milliy alahidilikke ige sotsiyalistik meniwi medeniyetlik berpa qilip, her millet xelqining sotsiyalistik éngi we pen - medeniyet sewiysini üzlüksiz östüridu.

7 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri döletning umumiy menpe'itini birinchi orun'gha qoyup, yuqiri derijilik dölet organliri tapshurghan wezipilerni pa'al orundishi لازم.

8 - Madda yuqiri derijilik organliri milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organlirining aptonomiye hoquqini yürgüzüshke kapaletlik qilidu hemde milliy aptonomiyilik jaylarning alahidiliki we éhtiyajigha qarap, ularning sotsiyalistik qurulush ishlirini téz tereqqiy qildurushqa tiriship yadrem béridu.

9 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri we milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri milletlarning barawerlik, ittapaqliq, hemkarliq اساسidiki sotsiyalistik milliy munasiwitini qoghdaydu we rawajlanduridu, her qandaq milletni kemsitish we ézishni men'i qilidu, milletler ittapaqliqini buzidighan we milliy bölgünchilik peyda qilidighan qilmishlarni men'i qilidu.

10 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jaydiki milletlarning öz til - yéziqini qollinish we tereqqiy qildurush erkinlikige, özlirining örp - adetlrini saqlap qélish yaki islah qilish erkinlikige kapaletlik qilidu.

11 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri her millet

puqralirining diniy étiqad erkinlikige kapaletlik qilidu.

Her qandaq dölet orgini, ijtima'iy teshkilat we shexsning puqralarni din'gha étiqad qilishqa yaki étiqad qilmasliqqa zorlishigha yol qoyulmaydu, din'gha étiqad qilidighan puqralarnimu, din'gha étiqad qilmaydighan puqralarnimu kemsitishke yol qoyulmaydu. Dölet normal diniy pa'aliyetni qoghdaydu.

Her qandaq kishining dindin paydilini jem'iyet tertipini buzidighan, puqralarning ten saghlamligha ziyan yetküzidighan, döletning ma'arip tüzümige tosqunluq qilidighan heriketler bilen shughullinishqa yol qoyulmaydu.

Diniy teshkilatlar we diniy ishlar chet el küchlirige béqinmaydu.

2 - Bab Milliy Aptonomiyilik Jaylarning Qurulushi we Aptonomiye Organlirining Teshkil Qilinishi

12 - Madda az sanliq milletler topliship olturaqlashqan jaylarda, shu jayning milliy munasiwet, iqtisadiy tereqqiyat qatarliq shara'itlirigha qarap hemde tarixiy ehwali nezerge élinip, bir yaki bir qanche az sanliq millet topliship olturaqlashqan rayonni asas qilghan aptonomiyilik jay qurulsa bolidu.

Milliy aptonomiyilik jaylar da'irisidiki bashqa az sanliq milletler topliship olturaqlashqan jaylarda munasip aptonomiyilik jay yaki milliy yéza qurulidu.

Milliy aptonomiyilik jaylar öz jayining emeliy ehwaligha qarap, xenzu yaki bashqa millet ahali olturaqlashqan bir qisim rayonlar we sheher bazarlarni öz ichige alsa bolidu.

13 - Madda milliy aptonomiyilik jayning nami yer nami, millet nami, memuriy orni réti boyiche atilidu, alahide ehwal buning sirtida.

14 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning qurulushi, chégrisining ayrilishi, namining atilishini yuqiri derijilik dölet orgini alaqidar yerlik dölet orgini bilen birlikte alaqidar milletlarning wekilliri bilen toluq kéngiship békitip, qanunda belgilen'gen tertip boyiche testiqilinidu.

Milliy aptonomiyilik jaylar qurulghandin kéyin, qanunda belgilen'gen tertiptin ötkü zmey turup emeldin qaldurushqa yaki qoshuwétishke bolmaydu; Milliy aptonomiyilik jaylarning chégrisi békitilgendin kéyin, qanunda belgilen'gen tertiptin ötküzme turup özgertishke bolmaydu; Emeldin qaldurush, qoshuwétish yaki özgertishke toghra kelse, yuqiri derijilik dölet orginining alaqidar tarmaqliri milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye orgini bilen toluq kéngiship békitip, qanunda belgilen'gen tertip boyiche testiqilinidu.

15 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri aptonom rayonluq, aptonom oblastliq, aptonom nahiyilik xelq qurultiyi we xelq hökümitidur.

Milliy aptonomiyilik jayning xelq hökümiti shu derijilik xelq qurultiyi we bir derijilik yuqiri dölet memuriy orgini aldida jawabkar bolidu hemde xizmitidin doklat béridu, shu derijilik xelq qurultiyi yighini yépiq mezigilde, shu derijilik xelq qurultiyi da'imiy komitéti aldida jawabkar bolidu hemde xizmitidin doklat béridu. Milliy aptonomiyilik jaylarning xelq hökümetliri gowuyüenning bir tutash rehberlikidiki dölet memuriy organliridaur. Ular gowuyüen'ge boysunidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organlirining teshkiliy we xizmiti asasiy qanunigha we qanunlarga asasen, milly aptonomiyilik jaylarning aptonomiye nizamida yaki ayrim nizamlirida belgilinidu.

16 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning xelq qurultaylirida, térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan milletning wekilliri bolghandin tashqiri, shu memuriy rayonda olturaqlashqan bashqa milletlarningmu muwapiq sanda wekili bolushi kérek.

Milliy aptonomiyilik jaylarning xelq qurultaylirida, térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan millet we bashqa az sanliq millet wekillirining igileshke tégishlik sani we nisbitini ölkilik, aptonom rayonluq, biwaste qarashliq sheherlik xelq qurultiyi da'imiy komitéti qanunda belgilen'gen prinsipqa asasen belgileydu hemde memliketlik xelq qurultiyi da'imiy komitétigha en'ge alduridu.

Milliy aptonomiyilik jayning xelq qurultiyi da'imiy komitétida térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan millet puqrasidin bolghan mudir yaki mu'awin mudirlar bolushi kérek.

17 - Madda aptonom rayonning re'isi, aptonom oblastning bashliqi, aptonom nahiyining hakimi térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan milletning puqraliridin bolidu. Aptonom rayonluq, aptonom oblastliq, aptonom nahiyilik xelq hökümetliri terkibidiki bashqa xadimlar ichide térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan milletning we bashqa az sanliq milletning xadimliri muwapiq sanda bolushi kérek.

Milliy aptonomiyilik jaylarning xelq hökümetliride aptonom rayonning re'isi, aptonom oblastning bashliqi, aptonom nahiyning hakimi mes'ul bolush tüzümi yolgha qoyulidu. Aptonom rayonning re'isi, aptonom oblastning bashliqi, aptonom nahiyning hakimi shu derijilik xelq hökümitining xizmitige riyasetchilik qilidu.

18 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri qarmiqidiki xizmet tarmaqlirining kadirliiri ichide térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan milletning we bashqa az sanliq milletning xadimliri muwapiq sanda bolushi kérek.

3 - Bab Aptonomiye Organlirining Aptonomiye Hoquqi

19 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning xelq qurultayliri shu jaydiki milletlarning siyasiy, iqtisad we medeniyet jehettiki alahidilikige asasen, aptonomiye nizami we ayrim nizamlarni tüzüshke hoquqluq, aptonom rayonning aptonomiye nizami we ayrim nizamliri memliketlik xelq qurultiyi da'imiy komitétigha testiqlighandin kéyin küchke ige bolidu. Aptonom oblast, aptonom nahiyilerning aptonomiye nizami we ayrim nizami ölkilik, aptonom rayonluq, biwaste qarashliq

sheherlik xelq qurultiyi da'imiyy komitétigha testiqqlighandin kéyin küchke ige bolidu hemde memliketlik xelq qurultiyi da'imiyy komitétini we gowuyüen'ge en'ge alduridu.

20 - Madda yuqiri derijilik dölet orginining qarar, békitme, buyruq we yolyuruqliri milliy aptonomiyilik jayning emeliy ehwaligha uyghun kelmey qalsa, aptonomiye orginini shu yuqiri derijilik dölet orginining testiqini alghandin kéyin, janliq ijra qilsa yaki ijra qilishni toxtatsa bolidu; Shu yuqiri derijilik dölet orginini doklatni tapshuruwalghan künden boshlap 60 kün ichide jawab bérishi kérek.

21 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri wezipisini ijra qilishta, shu milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye nizamidiki belgilime boyiche, shu jayda ortaq qollinilidighan bir xil yaki bir nechche xil til yéziqini qollinidu; Weziye ijra qilishta ortaq qollinidighan bir nechche xil til - yéziqni teng qollinidighanliri térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan milletning til - yéziqini asas qilsa bolidu.

22 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri sotsiyalistik quruluş éhtiyajigha qarap, türlüq tedbirlerni qollinip, shu jaydiki milletlerdin her derijilik kadrlar, pen - téxnika xadimliri, igilik bashqurush xadimliri qatarliq kespiy xadimlarni we téxnika ishchilarni köplep yétishtüridu, ularning rolini toluq jari qilduridu hemde az sanliq millet ayalliridin her derijilik kadrlarni we türlüq kespiy téxnika xadimlerini yétishtürüshke ehmiyet béridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri xadim qobul qilghanda, térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan millet we bashqa az sanliq milletlerdin qobul qilishqa muwapiq étibar bérishi kérek.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri alahide tedbir qollinip, türlüq kespiy xadimlarning aptonomiyilik jaylarning quruluş ishlirigha qatnashishigha étibar we ilham berse bolidu.

23 - Madda milliy aptonomiyilik jaylardiki karxana, kespiy orunlar döletning belgilimisi boyiche adem élishta, aldi bilen az sanliq milletlerdin alidu hemde yézilar we charwichiliq rayonliridiki az sanliq millet ahalisidin alsa bolidu.

24 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri döletning herbiy tüzümi we öz jayining emeliy éhtiyajigha qarap, gowuyüenning testiqidin ötküzüp, öz jayining jem'iyet amaniqlini qoghdadighan jama'et xewpsizlik qisimlerini teshkil qilsa bolidu.

25 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri dölet pilanining yétékchilikide, öz jayining alahidiligi we éhtiyajigha asasen, iqtisadiy quruluş fangjéni, siyasiti we pilanini tüzüp, yerlik iqtisadiy quruluş ishlirini öz aldigha orunlashturidu we bashquridu.

26 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri sotsiyalizm prinsipida ching turush sherti astida, qanundiki belgilimilerge we öz jayining

iqtisadiy tereqqiyat alahidilikige asasen, ishlepchiqirish munasiwiti we iqtisadiy qurulmini muwapiq tengshep, sotsiyalistik bazar iglikini tiriship rawajlanduridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri omumiy mülükchilik asas qilin'ghan, köp xil mülükchilikteki igilik teng rawajlandurulidighan tüp iqtisadiy tüzümde ching turidu, omumiy mülükchilikte bolmighan igilikni rawajlandurushqa ilham béridu.

27 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri qanundiki belgimilerge asasen, shu jaydiki otlaq, ormannig igidarliq hoquqi we ulardin paydilinish hoquqini békitidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri otlaq we ormanni qoghdaydu, berpa qilidu, köchet tikish, ot - chöp térish ishlirigha teshkilatchiliq qilidu we ilham béridu. Her qandaq teshkilat yaki shexsning otlaq we orman'gha her qandaq waste bilen buzghunchiliq qilishni men'i qilidu. Otlaq we ormanni buzup térilghu yer échishni qet'iy men'i qilidu.

28 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri qanundiki belgilime boyiche, öz jayining tebi'iy bayliqini bashquridu we muhapizet qilidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri qanundiki belgimilerge we döletning bir tutash pilanigha asasen, shu jayda achsa bolidighan tebi'iy bayliqni aldi bilen muwapiq achidu we uningdin paydilinidu.

29 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri dölet pilanining yétekchilikide, öz jayining maliye küchi, maddiy küchi we bashqa konkrét shara'itigha qarap, yerlik asasiy qurulus türilirini öz aldigha orunlashturidu.

30 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jaygha qarashliq karxanilarni, kespiy ishlarni öz aldigha bashquridu.

31 - Madda milliy aptonomiyilik jaylar döletning belgilimisige bina'et, tashqi iqtisad soda pa'aliyitini qanat yaydursa bolidu, gowuyüenning testiqi bilen, tashqi soda portini qursa bolidu.

Chet el bilen chégridash milliy aptonomiyilik jaylar gowuyüenning testiqi bilen chégra sodsini qanat yayduridu.

Milliy aptonomiyilik jaylar tashqi iqtisad soda pa'aliyitide döletning étibar bérish siyasitidin behrimen bolidu.

32 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning maliyisi bir derijilik maliye, shundaqla dölet maliyisining terkibiy qismidur.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri yerlik maliyini bashquridighan

aptonomiye hoquqigha ige. Döletning maliye tüzülmisi boyiche milliy aptonomiyilik jaylarga te'elluq bolghanliki maliye kirimini milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri öz aldigha orunlashturup ishlitishi lazim.

Milliy aptonomiyilik jaylar memliket boyiche birlikke kelgen maliye tüzülmisi boyiche, dölet yolgha qoyghan maliyidin yötkep chiqim qilidighan, qéliplashqan tüzüm arqiliq yuqiri derijilik maliyining étibaridin behrimen bolidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning maliye xam chot chiqimida, döletning belgilimisige asasen éhtiyat meblighi orunlashturulidu, zapas xirajitining xam chotta igiligen nisbiti adettiki rayonlarningkidin yuqiri bolidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri maliye xam chotini ijra qilish jeryanida, artuq kirim qilghan we chiqimdin téjep qalghan mebleghni özi orunlashturup ishlitidu.

33 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri öz jayining türlük chiqim ölchimi, shtati we normisi toghrisida dölet belgiligen prinsiplargha asasen, öz jayining emeliy ehwaligha birlishtürüp, qoshumche belgilime we konkrét chare tüzüp chiqsa bolidu. Aptonom rayon tüzgen qoshumche belgilime we konkrét chare gowuyüen'ge en'ge aldurulidu; Aptonom oblast, aptonom nahiyiler tüzgen qoshumche belgilime we konkrét chare ölkilik, aptonom rayonluq, biwaste qarashliq sheherlik xelq hökümitige testiqlitilidu.

43 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri döletning baj qanunini ijra qilishta, döletning bir tutash tekshürüp testiqlishi bilen, kémeytilidighan we kechürüm qilinidighan baj türlirini hésabqa almighanda, yerlik maliye kirimige yatidighan, baj jehette étibar bérish we righbetlendürüsh zörür bolghan bezi baj türlirini kémeytse yaki kechürüm qilsa bolidu. Aptonom oblast, aptonom nahiyler bajni kémeytish yaki kechürüm qilishni ölkilik, aptonom rayonluq, bwaste qarashliq sheherlik xelq hökümitige testiqlitidu.

35 - Madda milliy aptonomiyilik jaylar öz jayining iqtisadiy we ijtima'iy tereqqiyat éhtiyajigha asasen, qanundiki belgilime boyiche yerlik soda bankisi we sheher - yéza amanet - qerz hemkarliq teshkilati qursa bolidu.

36 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri döletning ma'arip fangjénigha asasen, qanundiki belgilime boyiche, öz jayining ma'arip pilani, her derijilik her xil mekteplerning tesis qilinishi, oqush mudditi, bashqurush shekli, oqutush mezmuni, oqutush tili we oqughuchi qobul qilish charisini belgileydu.

37 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri milliy ma'aripni öz aldigha rawajlanduridu, sawatsizliqini tügitidu, türlük mekteplerni achidu, 9 yilliq mejburiyet ma'aripini omumlashturidu, her xil shekiller arqiliq adettiki yuqiri, ottura derijilik ma'aripni we ottura derijilik kespiy téxnika ma'aripini rawajlanduridu, shara'it we éhtiyajigha qarap aliy ma'aripni rawajlanduridu, az sanliq milletlerdin kespiy xadimlarni yétishtürüidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri az sanliq millet charwichiliq rayonlirida we iqtisadiy qiyinchiliqi bar, tarqaq olturaqlashqan az sanliq millet taghliq rayonlirida yataqliq bolush we oqush yarem puli bérish asas qilin'ghan hökümet bashqurushidiki milliy bashlan'ghuch mektep we milliy ottura mekteplerni échip, oqughuchilarning mejburiyet ma'aripi basquchidiki oqushni tamamlashigha kapaletlik qilidu. Mektep bashqurush xirajiti we oqush yarem puli shu jayning maliyisidin hel qilinidu, shu jayning maliyiside qiyinchiliq bolsa, yuqiri derijilik maliyidin yarem bérilshi kérek.

Asasliqi az sanliq millet oqughuchilirini qobul qilidighan mektepler (siniplar) we bashqa ma'arip apparatlaridin shara'iti barliri az sanliq millet yéziqidiki dersliklerni qollinishi hemde az sanliq millet tilida ders ötüshi kérek; Ehwalgha qarap bashlan'ghuch mektepning töwen yilliqi yaki yuqiri yilliqidin bashlap xenzu tili dersi tesis qilip, memliket boyiche ortaq qollinilidighan putungxuani we qéliplashqan xenzu yéziqini kéngeytishi lazim.

Her derijilik xelq hökümetliri az sanliq millet yéziqidiki derslik we neshr buyumlarini tüzüsh, terjime qilish we neshr qilish xizmitini maliye jehettin qollishi kérek.

38 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri milliy shekil we milliy alahidilikige ige edebiyat, sen'et, axbarat, neshriyat, radi'o, kino, téléwiziye qatarliq milliy medeniyet ishlirini öz aldigha rawajlanduridu, medeniyet ishliri sélinmisini köpeytidu, medeniyet mu'esseseliri qurulushini kücheytidu, türlük medeniyet ishlirining tereqqiyatini tézlitidu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri alaqidar orun we tarmaqlarni milletlarning tarixiy medeniyitige a'it kitablarni yighish, retlesh, terjime qilish, we neshr qilishqa teshkilleydu we uninggha medet béridu, milletlarning meshhur asar etiqiliri, qimmetlik medeniyet yadikarliqliri we bashqa muhim tarixiy medeniyet miraslarini qoghdaydu, milletlarning ésil en'eniwi medeniyitige warsliq qilidu we uni rawajlanduridu.

39 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri öz jayining pet - téxnika tereqqiyat pilanini öz aldigha békitidu, pen - téxnika bilimlarini omumlashturidu.

40 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri öz jayining dawalash - saqliq saqlash ishlirining tereqqiyat pilanini öz aldigha békitidu, zamaniwi tébabetchilik - dorigerlik we milliy en'eniwi tébabetchilik - dorigerlik ishlirini rawajlanduridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri yuqumluq késel, yerlik késelning aldini élish we uni kontrol qilish xizmitini hem ana - balilarning saqliqini saqlash ishlirini kücheytidu, dawalash - saqliq saqlash shara'itini yaxshilaydu.

41 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri tenterbiye ishlirini öz aldigha rawajlandurup, milliy en'eniwi tenterbiye pa'aliytini qanat yaydurup, her

millet xelqining ten sapasini ashuridu.

42 - Madda milliy aptonomiyilik Jaylarning aptonomiye organliri ma'arip, pen - téxnika, medeniyet - sen'et, sehiye, tenterbiye qatarliq jehetlerde bashqa Jaylar bilen bolghan alaqe we hemkarliqni pa'al qanat yayduridu.

Aptonom rayon, aptonom oblastlarning aptonomiye organliri döletning belgilimisige asasen, ma'arip, pen - téxnika, medeniyet - sen'et, sehiye, tenterbiye qatarliq jehetlerde chet eller bilen alaqe qilsa bolidu.

43 - Madda milliy aptonomiyilik Jaylarning aptonomiye organliri qanundiki belgilimilerge asasen, aqma nopusni bashqurush charisini tüzüp chiqidu.

44 - Madda milliy aptonomiyilik Jaylar pilanliq tughutni we saghlam tughush, obdan béqishni yolgha qoyup, her millet ahalisining sapasini östüridu.

Milliy aptonomiyilik Jaylarning aptonomiye organliri qanundiki belgilimilerge asasen, öz Jayining emeliy ehwaligha birleshtürüp, pilanliq tughutni yolgha qoyush charisini tüzüp chiqidu.

45 - Madda milliy aptonomiyilik Jaylarning aptonomiye organliri turmush muhiti we ékologiyilik muhitni asrap we yaxshilap, bulghinishning we bashqa ijtimaiy apetning aldini élip we uni tizginlep, nupus, bayliq we muhitning mas tereqqiyatini ishqa ashuridu.

4 - Bab Milliy Aptonomiyilik Jaylarning Xelq Sot Mehkimiliri we Xelq Teptish Mehkimliri

46 - Madda milliy aptonomiyilik Jaylarning xelq sot mehkimiliri we xelq teptish mehkimliri shu derijilik xelq qurultayliri we ularning da'imiyy komitétliri aldida jawabkar bolidu. Milliy aptonomiyilik Jaylarning xelq teptish mehkimliri yene yuqiri derijilik xelq teptish mehkimiliri aldida jawabkar bolidu.

Milliy aptonomiyilik Jaylarning xelq sot mehkimlirining sot xizmiti aliy xelq sot mehkimisi we yuqiri derijilik xelq sot mehkimilirining nazaritide bolidu. Milliy aptonomiyilik Jaylarning xelq teptish mehkimilirining xizmiti aliy xelq teptish mehkimisi we yuqiri derijilik xelq teptish mehkimlirining rehberlikide bolidu.

Milliy aptonomiyilik Jaylarning xelq sot mehkimiliri we xelq teptish mehkimilirining rehberliri we xadimliri ichide térritoriyilik aptonomiyini yolgha qoyghan milletning xadimliri bolushi kérek.

47 - Madda milliy aptonomiyilik Jaylarning xelq sot mehkimliri we xelq teptish mehkimliri délo sotlash we teptish qilishta , shu Jayda ortaq qollinilidighan az sanliq millet til - yéziqini pishshiq bilidighan xadimlarni muwapiq seplishi kérek. Shu Jayda ortaq qollinilidighan til - yéziqini bilmeydighan dewa ishtirakchilirigha terjime qildurup bérishi kérek. Qanun höjjetliride emeliy éhtiyajgha qarap, shu Jayda ortaq

qollinilidighan bir xil yaki bir nechche xil yéziqni qollinishi kérek. Her millet puqralirining öz millitining til - yéziqini qollinip dewalishish hoquqini kapaletlendüridu.

5 - Bab Milliy Aptonomiyilik Jaylardiki Milliy Munasiwet

48 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jaydiki milletlarning barawerlik hoquqidin behrimen bolushini kapaletlendüridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri her millet kadirli we ammisini ittipaqlashturup, ularning aktipliqini toluq qozghap, milliy aptonomiyilik jaylarni birlikte güllendüridu.

49 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri her millet kadirliigha bir - birining til yéziqini öginish heqqide terbiye we ilham béridu. Xenzu kadrlar shu jaydiki az sanliq milletlarning til - yéziqini öginish we qollinish bilen bir waqitta, memliket boyiche orta qollinilidighan putungxuani we qéliplashqan xenzu yéziqini öginish kérek.

Milliy aptonomiyilik jaylardiki dölet xadimliridin shu jayda orta qollinilidighan ikki xildin artuq til - yéziqni pishshiq igiligenlirini mukapatlash kérek.

50 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jayda topliship olturaqlashqan bashqa az sanliq milletlarning munasip aptonomiyilik jay yaki yéza qurushigha yadrem béridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jaydiki milletlarning iqtisad, ma'arip, pen - téxnika, medeniyet, sehiye, tenterbiye ishlirini rawajlandurushigha yadrem béridu.

Milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jayda tarraq olturaqlashqan milletlarning alahidilikige we éhtiyajigha étibar béridu.

51 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jaydiki milletlerge chétilidighan alahide mesililerni bir terep qilishta, ularning wekilliri bilen toluq kengishishi, ularning pikrige hörmét qilishi shert.

52 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri shu jaydiki her millet puqralirining asasiy qanunda belgilen'gen puqraliq hoquqidin behrimen bolushigha kapaletlik qilidu hemde ulargha öteshke tégishlik puqraliq mejburiyitini ada qilish toghrisida terbiye béridu.

53 - Madda milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organliri wetenni, xelqni, emgekni, penni, sotsiyalizmni söyüshtin ibaret ijtimai'iy exlaqni teshebbus qilidu, shu jaydiki her millet puqralirigha wetenperwerlik, kommunizm we milliy siyaset toghrisida terbiye béridu, her milletkadirli we ammisigha bir - birige ishinish, bir - biridin öginish, bir - birige yadrem bérish, bir - birining til yéziqi, örp - aditi we

diniy étiqadigha hörmét qilish, döletning birlikini we milletlarning ittipaqligini birlikte qoghdash toghrisida terbiye béridu.

6 - Bab Yuqiri Derijilik Dölet Organlirining Mes'uliyiti

54 - Madda yuqiri derijilik dölet organlirining milliy aptonomiyilik jaylarga da'ir qarar, békitleme, buyruq we yolyoruqliri milliy aptonomiyilik jaylarning emeliy ehwaligha uyghun bolushi lazim.

55 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisadiy tereqqiyat istratégiysini muhakime qilishi, tüzüshi we yolgha qoyushigha yordem bérishi we yétekchilik qilishi, maliye, pul mu'amile, maddiy eshya, téxnika we ixtisas igiliri qatarliq jehetlerde milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisad, ma'arip, pen - téxnika, medeniyet, sehiye, tenterbiye ishlirini téz rawajlandurushigha yordem bérishi kérek.

Dölet étibar bérish siyasiti tüzüp, dölet ichi we sirtidikilerni milliy aptonomiyilik jaylarga meblegh sélishta yétekleydu we ilhamlanduridu.

Yuqiri derijilik dölet organliri xelq igiliki we ijtimai'iy tereqqiyat pilanini tüzüshte, milliy aptonomiyilik jaylarning alahidiliki we éhtiyajigha étibar bérishi lazim.

56 - Madda dölet bir tutash pilan we bazar éhtiyajigha asasen, aldi bilen milliy aptonomiyilik jaylarda bayliq échish türleri we ul mu'essese qurlush türlerini muwapiq orunlashturidu. Dölet chong - chong ul mu'esseselerge meblegh sélishta sélinma salmiqi we bankidin bérilidighan siyaset xarakterlik qerz pul salmiqini muwapiq ashuridu.

Dölet milliy aptonomiyilik jaylarda ul mu'essese qurulusini orunlashturushta, milliy aptonomiyilik jaylarning yürüshleshken meblegh sélishti zörür bolup qalsa, oxshimighan ehwalgha qarap, yürüshleshken mebleghni kémeytish yaki kechürüm qilish jehette étibar béridu.

Dölet milliy aptonomiyilik jaylarning emeliy pen - téxniki rawajlandurush we pen - téxnika netijilirini aylandurushni tézlitishige, emeliy téxnika we tereqqiyat shara'itigha ige yuqiri, yéngi téxniki zor küch bilen kéngéytishige, ixtisasliq pet - téxnika xadimlerini milliy aptonomiyilik jaylarga muwapiq yürüshüshke pa'al yéteklishe yordem béridu. Dölet milliy aptonomiyilik jaylarga qurulus türlerini yötkep bergende, shu jayning shara'itigha qarap, ilghar, yaramliq üsküne we hünér bilen teminleydu.

57 - Madda dölet milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisadiy tereqqiyat alahidiliki we éhtiyajigha asasen, pul baziri we kapital baziridin her tereplime paydilinip, milliy aptonomiyilik jaylarni pul mu'amile jehette yölesh salmiqini ashuridu. Pul mu'amile apparatliri milliy aptonomiyilik jaylarning turaqliq mülük sélinma türleri we döletning kesip siyasitige uyghun karxanilirining bayliq échish, köp xil igilikni rawajlandurush jehettiki muwapiq meblegh telipini nuqtiliq qollishi lazim.

Dölet soda bankilirining milliy aptonomiyilik jaylarga sélidighan krédit sélinmisini köpeytip, shu jaydiki karxanilarning muwapiq meblegh telipini pa'al qollishigha ilham béridu.

58 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri milliy aptonomiyilik jaylardiki karxanilarning téxnika yéngiliq yaritishigha, kesip qurulmisi derijisini östürushige maliye, pul mu'amile, ixtisas igiliri qatarliq jehettin yadrem béridu.

Yuqiri derijilik dölet organliri milliy aptonomiyilik jaylardiki karxana bashqurghuchilar we téxnika xadimlerini iqtisadi tereqqiy tapqan rayonlarga béríp öginishke teshkillishi we ilhamlandurushi, shuning bilen bir waqitta, iqtisadiy tereqqiy tapqan rayonlardiki karxana bashqurghuchilar we téxnika xadimlerini milliy aptonomiyilik jaylardiki karxanilarga béríp ishleshke yéteklishi we ilhamlandurushi kérek.

59 - Madda dölet türlük xas meblegh orunlashturup, milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisad, medeniyet qurulus ishlerini rawajlandurushigha yar - yölek bolidu.

Dölet orunlashturghan türlük xas meblegh we milliy rayonlarga bérilidighan waqitliq mexsus yadrem pulni her qandaq tarmaqning azaytiwétishige, tutup qélishigha, ishlitiwélishigha yol qoyulmaydu, milliy aptonomiyilik jaylarning normal xam chot kirimi ornigha desitishige yol qoyulmaydu.

60 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri döletning milliy soda siyasitige we milliy aptonomiyilik jaylarning éhtiyajigha qarap, milliy aptonomiyilik jaylarning soda, teminat - soda we tébbiy dora karxanilirini meblegh, pul mu'amile, baj qatarliq jehetlerdin yöleydu.

61 - Madda dölet étibar bérish siyasiti tüzüp, milliy aptonomiyilik jaylarning tashqi iqtisad - sodini rawajlandurushigha yar yölek bolidu, milliy aptonomiyilik jaylardiki ishlepchiqirish karxanilirining tashqi soda tijaritidiki öz aldigha ish körüş hoquqini kéngeytidu, yerlik üstünlükke ige mehsulatlár éksportini tereqqiy qildurushigha ilham béridu, chégra sodisida étibar bérish siyasitini yolgha qoyidu.

62 - Madda xelq iglikining tereqqiy qilishi we maliye kirimining éshishigha egiship, yuqiri derijilik maliye tarmiqi milliy aptonomiyilik jaylarga maliyidin yötkep chiqim qilishni tedrijiy kücheytidu. Milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisadiy we ijtimai'iy tereqqiyatini tézlitip, tereqqiy tapqan rayonlar bilen bolghan perqini peydinpey kichiklitish üçün, maliyidin adettiki yötkep chiqim qilish, mexsus yötkep chiqim qilish, milliy rayonlarga étibar bérish siyasiti arqiliq yötkep chiqim qilish usuli hemde dölet belgiligen bashqa usullar bilen, milliy aptonomiyilik jaylarga sélinidighan mebleghni köpeytidu.

63 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri meblegh, pul mu'amile, baj qatarliq jehettin milliy aptonomiyilik jaylarning déhqanchiliq, charwichiliq, ormanchiliq shara'iti qatarliq ishlepchiqirish shara'iti we suchiliq, qatnash, énergiye, xewerlishish mu'esseseliri qatarliq ul mu'esseselerni yaxshilishigha yar - yölek bolidu, milliy aptonomiyilik jaylarning shu jaydiki bayliqtin muwapiq paydilinip, yerlik sana'et, yéza - bazar karxaniliri, ottura, kichik karxanilarni, shuningdek az sanliq milletler alahide éhtiyajliq tawarlar we en'eniwi qol sana'et buyumlerini ishlepchiqirishni rawajlandurushigha yar - yölek bolidu.

64 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri iqtisadi tereqqiy tapqan rayonlarni milliy aptonomiyilik jaylar bilen iqtisad, téxnika hemkarliqi we köp qatlamliq, köp tereplimilik sistéma boyiche yaderni qanat yadurushqa teshkillep, medet béríp we righbetlendirüp, milliy aptonomiyilik jaylarning iqtisad, ma'arip, pet - téxnika, medeniyet, sehiye, tenterbiye ishlirining tereqqiyatigha yadern bérishi we türkke bolushi lazim.

65 - Madda dölet milliy aptonomiyilik jaylarda bayliq achqanda, qurulus qilghanda, shu jayning menpe'etini oylisip, uni shu jayning iqtisadiy qurulusigha paydiliq qilip orunlashturushi, shu jaydiki az sanliq milletlarning ishlepchiqirish we turmushigha étibar bérishi kérek. Dölet tedbir qollinip, tebi'iy bayliq chiqiridighan milliy aptonomiyilik jaylarga mu'eyyen menpe'et toluqlimisi béridu.

Dölet iqtisadi tereqqiy tapqan rayonlardiki karxanilarni öz ara étibar bérish, menpe'et yetküzüsh prinsipi boyiche, milliy aptonomiyilik jaylarga meblegh sélip, köp xil shekildiki iqtisadiy hemkarliqni qanat yadurushqa yétekleydu we ilhamlanduridu.

66 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri milliy aptonomiyilik jaylarning ékologiyilik tengpungluq, muhit asrash jehettiki her tereplime tüzeydighan chong - chong quruluslirini xelq igiliki we ijtimai'iy tereqqiyat pilanigha kirgüzüp, bir tutash orunlashturushi kérek.

Döletning ékologiyilik tengpungluq, muhit asrash ishlirigha töhpe qoshqan milliy aptonomiyilik jaylarga dölet mu'eyyen menpe'et toluqlimisi béridu. Her qandaq teshkilat we shexs milliy aptonomiyilik jaylarda bayliq échish, qurulus qilishta, ünümlük tedbir qollinip, shu jayning turmush muhiti we ékologiyilik muhitni asrishi we yaxshilishi, bulghinishning we bashqa ijtimai'iy apetning aldini élishi we uni tizginlishi kérek.

67 - Madda yuqiri derijilik dölet organlirining milliy aptonomiyilik jaylardiki karxana, kespiy orunliri döletning belgilimisi boyiche adem élishta, aldi bilen shu jaydiki az sanliq milletlerdin élishi kérek. Milliy aptonomiyilik jaylardiki karxana, kespiy orunlar shu jaydiki aptonomiye organlirining aptonomiye hoquqigha hörmét qilishi, shu jayning aptonomiye nizami, ayrim nizamliri we yerlik nizam, qa'idilirige emel qilishi, shu jaydiki aptonomiye organlirining nazaritini qobul qilishi kérek.

68 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri milliy aptonomiyilik jaylarning aptonomiye organlirining maqulluqini almay turup, milliy aptonomiyilik jaylarga qarashliq karxanilarning tewelik munasiwitini özgertse bolmaydu.

69 - Madda dölet we yuqiri derijilik xelq hökümetliri maliye, pul mu'amile, maddiy eshya, téxnika, ixtisas igiliri qatarliq jehetlerdin milliy aptonomiyilik jaylardiki namrat rayonlarni yenimu yölep, namrat ahalining namratliqtin téz qutulup, halliq sewiyige yétishige yadern bérishi kérek.

70 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri milliy aptonomiyilik jaylarning shu qaydiki milletlerdin her derijilik kadrlarni, türlük kespiy xadimlarni we téxnik ishchilarni köplep yétishtürüshige yadern béridu; Milliy aptonomiyilik jaylarning éhtiyajigha asasen, muwapiq sandiki oqutquchi, doxtur, pen - téxnika xadimi we

igilik bashqurush xadimlerini milliy aptonomiyilik jaylarning xizmitige qatnishishqa türlük shekiller bilen ewetidu, ularning turmush teminatigha muwapiq étibar béridu.

71 - Madda dölet milliy aptonomiyilik jaylarning ma'arip sélinmisini köpeytidu hemde alahide tedbir qollinip, milliy aptonomiyilik jaylarning toqquz yilliq mejburiyet ma'aripini téz omumlashturup we bashqa ma'arip ishlerini rawajlandurup, her millet xelqining pen - medeniyet sewiysini östürüshige yordem béridu.

Dölet milliy aliy mektep échip, aliy mekteplerde milliy sinip, milliy teyyarliq sinip échip, mexsus yaki اساسliqi az sanliq millet oqughuchilirini qobul qilidu hemde nishanliq oqughuchi qobul qilish, nishanliq teqsim qilish charisini qollansa bolidu. Aliy mektep we téxnikomlar yéngi oqughuchi qobul qilghanda, imtihan bergen az sanliq millet oqughuchilirini qobul qilish ölchimi we shertini muwapiq keng qoyuwétidu, ahalisi intayin az bolghan az sanliq milletlarning imtihan bergen oqughuchilirigha alahide étibar béridu. Her derijilik xelq hökümetliri we mektepler köp xil tedbir qollinip, a'iliside iqtisadiy qiyinchiliqi bar az sanliq millet oqughuchilirining oqushini tamamlashigha yordem bérishi kérek.

Dölet tereqqiy tapqan rayonlarda milliy ottura mektep échip yaki adettiki ottura mekteplerde milliy sinip échip, az sanliq millet oqughuchilirini qobul qilib, ottura ma'aripni yolgha qoyidu.

Dölet milliy aptonomiyilik jaylarning her millet oqutquchilirini yétishtürüshi we terbiylashige yordem béridu. Dölet her millet oqutquchiliri we weziye ötesh shertige layiq kélidighan, oqush püttürgen her millet oqughuchilirini milliy aptonomiyilik jaylarga bérup ma'arip, oqutush xizmiti bilen shughullinishqa teskilleydu we ilhamlanduridu hemde ulargha teminat jehette munasip étibar béridu.

72 - Madda yuqiri derijilik dölet organliri her millet kadiriliri we ammisi arisida milliy siyaset terbiysini kücheytishi, milliy siyaset we alaqidar qanunlarga emel qilish we uni ijra qilish ehwalini da'im tekshürüp turushi lazim.

7 - Bab Qoshumche Prinsip

73 - Madda Gowuyüen we uning alaqidar tarmaqliri xizmet hoquqi da'iriside, bu qanunni yolgha qoyush üçün memuriy nizam, qa'ide, konkret tedbir we charilerni tüzüp chiqishi kérek.

Aptonom rayonluq we teweside aptonom oblast, aptonom nahiye bar ölkilik, biwaste qarashliq sheherlik xelq qurultayliri we uning da'imi komitétliri öz jayining emeliy ehwaligha birleshtürüp, bu qanunni yolgha qoyushning konkret charisini tüzüp chiqidu.

74 - Madda Bu qanun memliketlik xelq qurultiyida maqullandi. 1984 - yili 10 - ayning 1 - künidin bashlap yolgha qoyulidu.